

Bogusław Nierenberg <https://orcid.org/0000-0002-2178-2406>

TYGODNIK STUDENCKI ITD. REFLEKSJE HISTORYCZNE – RECENZJA MONOGRAFII POD REDAKCJĄ SŁAWOMIRA ROGOWSKIEGO

Tygodnik studencki ITD. Refleksje historyczne (Rogowski, 2023)¹ to kolejna monografia w dorobku naukowym dr. Sławomira Rogowskiego, która skupia się na badaniu fenomenu kultury studenckiej okresu PRL. Jeżeli prawdziwe jest obiegowe powiedzenie, że w tamtym czasie Polska pozostawała „najweselszym barakiem” w całym obozie komunistycznym, to rodzima kultura studencka i jej rozmaite odśłony nie tylko wyrażały tęsknotę za wolnością, lecz także w wielu przypadkach tę wolność ucieleśniały. Dowodzą tego badania realizowane w ramach projektu „Kultura studencka okresu PRL” i publikacje dokumentujące kolejne jej obszary. Jak dotąd, za sprawą rzezonego projektu ukazały się: *Kultura studencka okresu PRL. Media i działalność artystyczna* (Rogowski, Rauszer, 2019) oraz *Hybrydy. Zawsze piękni, zawsze dwudziestoletni* (Rogowski, Fedak, Paszkiewicz, 2013, 2019).

Trzecia w tym cyklu monografia – *Tygodnik studencki ITD. Refleksje historyczne* – podejmuje wątek badawczy dotyczący pisma, które ukazywało się w latach 1960–1990, a które było opiniotwórcze dla wielu środowisk, nie tylko studenckich. Lektura tej pracy dowodzi, że decydowały o tym głównie tematyka – nie zawsze miła ówczesnej władzy – oraz wysoki poziom zamieszczanych w tygodniku publikacji. Była to nie tylko kwestia warsztatu dziennikarskiego, lecz także swoistej gry z cenzurą. Szło o to, by napisać prawdę, a jednocześnie nie dać cenzurze powodów do ingerencji, która zmieniałaby czy wręcz wypaczyła sens drukowanych treści. Ówcześni czytelnicy mieli zmysły wyczulone na rozmaite aluzje: odczytywali właściwie rozmaite niedopowiedzenia i metafory. Niekiedy przybierało to kształt, który trudno sobie wyobrazić młodym ludziom, urodzonym już w wolnej Polsce. Opowiadał mi Stanisław Jopek z zespołu pieśni i tańca „Mazowsze” (to ten, który śpiewał

¹ *Tygodnik studencki ITD. Refleksja historyczne*, red. S. Rogowski, Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2023.

słynnego *Furmana*), o tym jak swego czasu publiczność nagrodziła frenetycznymi oklaskami fragment piosenki, w której padają słowa: „i choć padało, choć było śli-sko, to się przywlokło to świniorzysko” – a to dlatego, że na sali siedział ważny partyjny dygnitarz.

Recenzowana monografia niczego nie upiększa, niczego nie pomija. Ta rzetelność opisu dotyczy nie tylko działań samych badaczy, lecz także wypowiedzi osób, które były z piśmem związane, a nawet nim kierowały. Czytelnik znajdzie zatem w pracy opinie byłych redaktorów naczelnych, dziennikarzy czy zaproszonych gości, jak choćby Aleksandra Kwaśniewskiego, późniejszego prezydenta Polski, który zarządził „ITD” w latach 1981–1984. Polityk tak wspomina ten czas:

(...) rok 1982 – i trzy lata kolejne to okres stanu wojennego i generalnie głębokiej frustracji środowiska akademickiego. Mówię zarówno o studentach, jak i o nauczycielach akademickich. Znalezienie języka, kodu kulturowego, w którym można byłoby rozmawiać poważnie, nie było łatwe. I muszę powiedzieć z dzisiejszej perspektywy, bo oczywiście jestem mądrzejszy dzięki własnym doświadczeniom i mam już pewien dystans, było to możliwe dzięki naprawdę znakomitemu zespołowi, który wtedy ITD miało. Jest tu Waldek Siwiński, mój zastępca (...) Drugim zastępcą był Piotrek Aleksandrowicz. Byli też świetni felietoniści, nieżyjący Janusz Atlas, żyjący Andrzej Szmak i tak dalej. Myśmy stworzyli naprawdę zespół ludzi różnych, bardzo różnych (...) ludzie mieli różne poglądy, ale podobną wrażliwość (...) Ludzie mogą się różnić, ale jeżeli mają podobną wrażliwość, można się porozumieć, bo wtedy unikamy ekstremizmów. Unikamy stygmatyzacji, unikamy odrzucenia (Rogowski, 2023, s. 196).

Wydaje się, że jest to dosyć trafna analiza sukcesu pisma, które przetrwało rozmaite zawieruchy polityczne, choć niestety nie wygrało z twardymi regułami rynkowej konkurencji, jakie przyniósł rok 1989. Doszło wówczas do narodzin rzeczywistości, w której od pięknoduchowskich debat ważniejsze stały się reguły podaży i popytu. Nie znalazł się żaden sponsor, który chciałby kupić tygodnik, ale też pracownikom „ITD” zabrakło tego hartu, który znaleźli w sobie pracownicy „Polityki” – ci, którzy założyli spółdzielnię dziennikarską, co pozwoliło im przeżyć czas transformacji, a nawet zając pierwsze miejsce wśród polskich tygodników opinii. Moje doświadczenie badawcze poucza mnie, że obok dobrej woli kluczową rolę w procesach tego rodzaju odgrywa osoba (osoby) stojąca na czele danej organizacji medialnej, taki sternik medialny (Nierenberg, 2023)².

A teraz o tym, co stanowi o unikalnej wartości monografii poświęconej „ITD”. Wielu badaczy zdaje się pomijać okres PRL, a jeżeli już się do niego odnosi, to raczej wskazuje na to, co było opozycyjne w stosunku do władzy. W ciągu ostatnich lat nieczęsto podejmowano analizy oficjalnych mediów minionej epoki. Szczęśliwie to tabu wydaje się przełamane. Ma to dwa istotne aspekty. Po pierwsze w nauce nie powinno być tematów lepszych i gorszych, a po drugie: ubywa świadków historii, uczestników tamtych zdarzeń. Wydaje się, że jeżeli mamy ocalać od zapomnienia

² Por. B. Nierenberg, *Sternicy mediów. Wartości i style zarządzania na polskim rynku medialnym po 1989 r.*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2023.

naszą przeszłość, to pora po temu najwyższa. Projekt S. Rogowskiego i jego kolejne odsłony publikacyjne czynią zadość temu postulatowi. Redaktor nie urzeczywistnił jednak recenzowanego przedsięwzięcia w pojedynkę. Obok niego wśród autorów rozdziałów znajdujemy nazwiska: Magdaleny Żmijkowskiej, Tomasza Mielcarka, Jacka Raciborskiego i Jacka Wasilewskiego. To nazwiska mające swoją wagę w świecie naukowym, a do tego grona – jak wspominałem – S. Rogowski dołączył uczestników debaty, którzy w tej czy innej formie byli związani z redakcją „ITD”, ergo przywołany już Aleksander Kwaśniewski, a także Jan Rurański, Marta Sztokfisz, Waldemar Siwiński, Maciej Hoffman, Marek Siwiec, Piotr Gadzinowski, Krzysztof Mroziewicz, Andrzej Mleczo, Henryk Sawka, Stanisław Zawisliński, Wojciech Kaczorowski, Wojciech Jędrzejewski, Anna Musiałówna, Krzysztof Wójcik, Paweł Żak, Janusz Fogler, Danuta Bierzańska, Leszek Kamiński i Katarzyna Skorska.

Formalnie monografia *Tygodnik studencki ITD. Refleksje historyczne* podzielona jest na dwie dopełniające się części: rozdziały oraz wystąpienia i dyskusje. W pierwszej znajdzie czytelnik siedem rozdziałów. W rozdziale otwierającym Magdalena Żmijkowska przypomina *Dzieje wydawnicze i pierwsze lata funkcjonowania czasopisma studenckiego ITD*. W drugim Tomasz Mielczarek zastanawia się: *ITD – prasa opinii czy ilustrowany magazyn społeczny?* W trzecim Jacek Wasilewski patrzy na *ITD z dzisiejszej perspektywy*. Czwarty rozdział, pióra Jacka Raciborskiego, został zatytułowany: *Rola ruchu studenckiego i tygodnika ITD w kształtowaniu klimatu politycznego w Polsce lat 70. i 80. dwudziestego wieku*. W piątym rozdziale wzmiankowana Magdalena Żmijkowska zastanawia się nad *Problematyką kultury studenckiej na łamach ITD, na przełomie lat 70. i 80. XX wieku*. Ostatnie dwa rozdziały są autorstwa S. Rogowskiego. W szóstym otrzymujemy analizę *Wywiadu jako gatunku dziennikarskiego w ITD w okresie 1976–1990. Prezentacja formuły czasopisma, poglądów społeczno-politycznych autorów i ich rozmówców*, natomiast w rozdziale siódmym S. Rogowski *Omawia wybrane wywiady w tygodniku ITD z lat 1976–1990*. Tytuły rozdziałów oddają precyzyjnie ich zawartość, a po szczegóły odsyłam Czytelników do samej książki. Podobnie jak mija się z sensem niniejszej recenzji streszczanie części drugiej, która zawiera rozmaite wypowiedzi, wspomnienia dotyczące kilkudziesięciu lat działalności tygodnika „ITD”. Chciałbym też podkreślić staranność faktograficzną redaktora monografii, który w załącznikach przypominał redaktorów naczelnych „ITD” od powstania w 1960 roku aż do rozwiązania w roku 1990. Zestawił także nazwiska dziennikarzy, których wywiady były najczęściej publikowane w latach 1980–1990. Monografię kończy zbiór ilustracji. Są to fotokopie wywiadów z postaciami tyleż wybitnymi, co i kontrowersyjnymi (prof. S. Pieniążek, S. Kobyliński, ale i B. Poręba). Do tego znakomite rysunki twórców tej miary, co Andrzej Mleczo i Henryk Sawka, oraz świetne okładki, w tym Andrzeja Dudzińskiego. Aż chce się zakrzyknąć: *crème de la crème!*

Sumując, monografia pod redakcją dr. S. Rogowskiego jest nie tylko historycznym przypomnieniem zdarzeń sprzed lat dotyczących tygodnika „ITD”, lecz także gruntowną analizą medioznawczą. Znajduje się w niej także wątek dotyczący

kwestii organizacyjnych związanych z ludźmi, którzy tworzyli ten tygodnik. Pojawiają się odniesienia do osób kierujących oraz zespołów, którymi przyszło im zarządzać, a co w konsekwencji przesądziło o sile, jaką „ITD” wywierało przez 30 lat na kolejne pokolenia inteligentów w PRL. To monografia, która jest ważna nie tylko dla pracowników naukowych i studentów kierunków związanych z medioznawstwem, lecz także dla każdego, kto ma w sobie ciekawość świata i chciałby poznać oraz zrozumieć naszą przeszłość. W tym przypadku przeszłość medialną, odnoszącą się do tygodnika „ITD”.

Bibliografia

- Nierenberg B. (2023). *Sternicy mediów. Wartości i style zarządzania na polskim rynku medialnym po 1989 r.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Rogowski S. (red.) (2023). *Tygodnik studencki ITD. Refleksje historyczne.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Rogowski S., Fedak J., Paszkiewicz B. (red.) (2019). *Hybrydy. Zawsze piękni, zawsze dwudziestoletni*, wyd. 3. popr. Warszawa: Fundacja na rzecz Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego Universitatis Varsoviensis.
- Rogowski S., Rauszer M. (red.) (2019). *Kultura studencka okresu PRL. Media i działalność artystyczna.* Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA.